

DÜNYADA VE TÜRKİYEDE AKADEMİLERİN TARİHÇESİ VE BUGÜNKÜ DURUMU

Dr. Ayhan HAKAN *

Dünyada Akademilerin Kuruluşu ve Bugünkü Durumu :

Akademilere ilk defa Eski Yunan'da rastlanmaktadır. İlk akademilerden biri Eflatun için zengin dostları tarafından kurulmuştur. Bu akademi bir öğretim kurumu niteliğindedir. Yunan Filozofu Eflatun bu akademide ömrünün sonuna kadar felsefe okutmuştur. Eflatunun akademisinde geliştirdiği düşünce sistemi sürekli serüveni ve gizi aramıştır.

Orta Çağda, değişik adlar altında bir çok edebiyat topluluğu bulunmaktadır. Bu topluluk mensubu yazarların, kendilerini koruyan önemli kişilerin çevresinde toplandıkları görülmektedir. Adları klasik çağı akla getiren akademiler ise ancak Rönesans döneminde ortaya çıkmıştır.

Hümanist toplantılarının düzenli topluluk halini alması ve akademi diye adlandırılması, İtalya'da XV. yy.'ın ikinci yarısından sonra gerçekleşmiştir. Bu akademiler genellikle resmi yardım ve hiyameyeden faydalandıkları halde kendi bağımsızlıklarını da korumuş ve belli başlı hümanistler tarafından desteklenmişlerdir. Venedikteki Alde Manuce, Roma'daki Pomponices Leatus, Floransa'daki Filino bu tür akademilerdendir.

XVI. yy. boyunca bu akademilerin sayısı artmış, aynı zamanda her birinin üzerinde durduğu araştırma alanları daha kesin bir şekilde belirlenmiştir. Bu ihtisaslaşmanın yanı sıra toplulukların statüleri de genel olarak daha sağlam bir yönetmeliğe bağlanmıştır.

(*) Eğitim Programları ve Öğretim Bölümü.

Böylelikle, Pomponius Leatus tarafından Roma'da kurulmuş olan akademi arkeolojik araştırmalarla uğraşmış, 1582 de Floransa'da kurulan Accademia Della Crusca edebiyat dilinin geliştirilmesini amaç olarak kabul etmiş, 1603 yılında Roma'da kurulan Accademia Del Cimento sadece bilimsel çalışmalar yapmıştır. Yine 1690 yılında kurulan Arcadia Akademisi şiirden başka bir konuyla ilgilenmemiştir.

İtalya'dan gelen akademi modası bütün hümanist Avrupada ve özellikle Fransa'da yayılmıştır. 1750 yılında XI. Charles'in emriyle şiir ve müzik akademisinin, 1607 yılında da François De Sales'in emriyle Florimontane Akademisinin kurulması, yazarları ve tanınmış kimseleri bir araya getiren akademilerin gittikçe çoğaldığı bir çağın başlangıcını oluşturmuştur.

Salonları birer edebi kültür merkezi haline gelmiş bulunan bir toplum hayatının alışkanlıkları, hem Paris'te hem taşrada bu tür akademilerin kurulmasını teşvik etmiştir. Sadece edebiyatla ilgilenen bu topluluklar çoğu zaman nüfuzlu kişiler tarafından himaye edilmiştir.

Richelieu Fransız Akademisini kurarak, bu derneklerden birini ulusal bir kurum haline getirmiştir. Bu kurum bağımsızlığını kaybetmeksizin, edebiyat ve din ile ilgili alanlarda bir otorite olarak ortaya çıkmıştır.

Bütün düşün ve sanat çalışmalarına ulusal ölçüde yön vermek üzere 1655 yılında Kraliyet Resim ve Heykel Akademisi, 1666 yılında İlimler Akademisi, 1669 yılında Müzik Akademisi, 1671 yılında Mimarlık Akademisi kurulmuştur.

Ulusal akademilerin kuruluşu, bölgesel akademilere zarar vermemiştir. XVII. yy. da Fransa'da bütün önemli şehirler birer akademiye sahip olmuştur. Bölgesel akademiler, ulusal akademilerin ulusal ölçüde oynadıkları rolü bölgesel ölçüde oynamışlardır.

«Jeux Floraux» topluluğu, Fransız Akademisinin yönetmeliğine benzer bir yönetmelik kabul ederek 1694 yılında akademi haline gelmiştir.

Fikir ve sanat yaşamları İtalya ve Fransa kadar gelişme göstermemiş ülkelerde de ulusal akademilerin resmi bir şekilde kurulduğu görülmüştür. Böylelikle 1662 yılında Londra Kraliyet Birliğinin kamu yararına kurum olduğu açıklanmıştır.

XVII. yy. boyunca, edebiyat ve bilimle uğraşan Kraliyet Akademilerinin Prusya'da, İspanya'da ve İsveç'te kurulduğu görülmüştür.

Avrupa'da olduğu gibi Amerika'da da XIX. ve XX. yy. boyunca bağımsızlıklarını elde etmiş olan uluslar çoğunlukla gelenekselleşen ve akademi adıyla anılan bilim adamı topluluklarını resmen kurmuşlardır.

Akademiler bilim, sanat ve edebiyat alanlarının en ünlü isimlerini çatıları altında topladıkları ölçüde, ulusal prestije yararlı olmuş yada bilimsel araştırmalara yardımcı olan bilim adamı toplulukları niteliğini taşımışlardır. Bu çağdaş anlayış daha çok bilim öğretiminin gelişmesine katılan bazı ilim akademilerinde belirmiştir.

Bölgesel akademiler Fransa'da XVIII. yy. boyunca varlığını korumuştur. Bu akademilerden «Les Rosati», XVIII. yy.ın sonunda kurulmuştur. Fransız İhtilalinden sonraki değişiklikler, bu akademilerin çoğunun ortadan kalkmasına yol açmıştır. Bu akademilerden günümüze ulaşanlar, Jeux Floraux, Les Rosati gibi akademilerdir. Ne varki bu akademiler özellikle belli taşra merkezlerinde edebiyat ve kültür çalışmalarını sürdürmek amacıyla çalışan dernekler olarak görülmüşlerdir. Düşün ve sanat hayatının Paris'te gittikçe daha geniş ölçüde toplandığı bir çağda bu akademilerin etkisi, bir bölgeye özgü sanat ve şiir geleneklerinin korunmasını sağlamıştır.

Çeşitli ülkelerde kurulmuş akademiler ve bunların işlevleri şöyle sıralanabilir :

Almanya :

1. Tabiat Meraklıları Akademisi : 1651 yılında Schweinfurth'ta Doktor Bausch tarafından kurulan akademi 1742 de Leöpol-dine adını almıştır. Bu akademi çeşitli konularla ilgilenmiş, özellikle doktorlardan, karşılaştıkları bütün ilginç olayları bildirmelerini istemiş ve çalışmalarını bu yolda sürdürmüştür.

2. Berlin İlimler Akademisi : Leibniz'in etkisiyle 1700 yılında Frederich I tarafından kurulan Berlin İlimler Derneği, 1743 yılında Frederich II çağında, Prusya Kraliyet İlimler Akademisi adını almıştır. Akademinin tutanakları 1746 dan 1804 e kadar Fransızca

yazılmıştır. Akademi, çalışmaları ile Almanya'da bilimin gelişmesine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu çalışmalar arasında Grec ve Latin Kitabeleri konusundaki araştırmalar sayılabilir. Akademi 1946 yılında Doğu Alman Hükümeti tarafından, S.S.C.B. İlimler Akademisi örnek alınarak yeniden düzenlenmiş ve Berlin Alman Akademisi adını alarak, çalışma alanını genişletmiş ve bütün alanlarla ilgilenmenin yanı sıra; öğrenimin düzenlenmesinde yol gösterici bir rol oynamaya da başlamıştır.

Belçika :

1. Belçika Kraliyet Akademisi : 1772 de Hollanda İmparatoru Marie - Tàrèse tarafından kurulan ve 1845 te yeniden düzenlenen bu akademi edebiyat, güzel sanatlar ve ilim kısımlarından oluşmuştur. Akademide filozofların, tarihçilerin, dil uzmanlarının ve hukukçuların çoğunlukta olmalarına karşılık, edebiyatçıların, romancıların, şairlerin sayıca az olduğu görülmüş ve bundan dolayı Fransız Dili ve Edebiyatı Kraliyet Akademisi kurulmuştur.

2. Fransız Dili ve Edebiyatı Kraliyet Akademisi : 1920 yılında, o sırada ilim ve sanat bakanı olan yazar Jules Destrèe'nin önerisi üzerine Kral Albert I tarafından oluşturulan bu topluluk 40 üyeden meydana gelmiştir. Bu üyelerin 20 si edebi ünvanla seçilmiş Belçikalı, 10 u filoloji uzmanı Belçikalı ve kalan 10 u da bu ünvanlardan biriyle seçilmiş yabancı üyelerdir. Bu sonuncu sınıfta daima fransızlar çoğunlukta olmuş ve bu durum günümüze kadar sürmüştür.

Çin :

1. Çin Akademisi : Çin Hükümeti tarafından 1949 da kurulan akademi, 1929 da kurulan Pekin Milli Akademisinin ve 1928 de kurulan eski Academia Sinica nın yerini almıştır. Akademinin amacı Çinde ilimleri teşvik etmek ve geliştirmektir. 1956-1957 yıllarında Çin de ilimlerin gelişmesini sağlamak için oniki yıllık bir plan hazırlanmıştır. Fakat hükümet araştırma alanlarında güdülecek ulusal politikayı kendisinin tayin edeceğini belirterek, akademi dışında otuz üyelik bir ilmi planlama komitesi kurmuştur.

Çin Akademisinin büyük Çin şehirlerine dağılmış yüze yakın ihtisas enstitüsü, her eyalette laboratuvarları ve ihtisas enstitüleri bulunan birer şubesi vardır.

Fransa :

1. Saray Görevlileri Akademisi : Devlet yönetiminde Charlemagne'a yardımcı olan okumuşların oluşturduğu bir topluluktur. Bunlar sarayda Ecole Palatine diye adlandırılan bir okulu yönetmekteydiler. Üyeler arasında Alcuin, Paulin D'Aquillée ve Eginhard bulunmaktaydı. Bu akademi çağının ve daha sonraki yılların şairi rönnesansına yardımcı olmuştur.

2. Saray Akademisi : 1574'te Henri III tarafından kurulmuş olan bu akademi Charles IX un himaye ettiği ve J. A. De Baif tarafından 1570 te kurulmuş olan Müzik ve Şiir Akademisinin yerine geçmiştir.

Pibrac'ın etkisiyle bu akademi felsefe ve ahlak tartışmaları yapıldığı ve böylece kuruluşun İtalya'daki Platoncu akademileri örnek aldığı görülmüştür. Akademi en önemli rolü oynayan Desportes'un çevresinde Jamyn ve Madam Retz ve Lignerolles gibi kişiler bulunmuştur.

3. Florimontane Akademisi : İtalya'da daha önce kurulmuş olan akademiler örnek alınarak Francois De Sales ve hukukçu A. Favre tarafından 1606 da kurulan bir edebiyat topluluğudur. Bu akademi uzun yıllar işlevini sürdürmüş ve 1851 yılında Annecy'li bilim adamları grubu ile aynı ad altında bir topluluk oluşturmuştur.

4. Kraliyet Resim ve Heykel Akademisi : Ressamların ve Heykeltraşların gelenekselleşmiş hakimiyetlerine karşı uzun zaman mücadele etmek için bir kısım topluluklara karşı bir kısım ressam ve heykeltraş bir araya gelerek bu akademi kurmuşlardır. 1648 de kurulmuş olan bu topluluğa Kraliyet Akademisi adı verilmiş ve akademi üyelerinin kral ve kraliçenin ressam ve heykeltraşları oldukları bir kararname ile ilan edilmiştir. Akademi önce Louvre'a sonra Palais Rolale'e ve en sonunda da yeniden Louvre'a taşınmıştır.

5. Kraliyet Müzik Akademisi : 1669 yılında kurulmuş olan bu akademinin amacı, Fransızca metinlerle oynanan operalar temsil etmektir. Kuruluş günümüzde Ulusal Müzik Akademisi adıyla çalışmalarını sürdürmektedir.

6. Fransız Akademisi : Fransada devlet tarafından tanınmış ve bir yönetmeliğe bağlanmış ilim adamları ve edebiyatçıların oluş-

turduğu toplulukların en eskisi olan Fransız Akademisi Richelieu tarafından kurulmuştur. Kuruluş gerekçesi dilin korunması ve dil kurallarına uyulmasını sağlamaktır. Kral Louis XIII'ün verdiği çalışma izniyle 1635 yılında kurulmuştur. 1793 yılında kapatılan akademi 1803 te yeniden kurulmuştur. 1694-1932 yılları arasında sözlük tekniği konusunda çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar, kelimelerin gelişmesini, dile girişlerini, halkın zorlamasıyla uğradıkları değişikliği, bazı kelimelerin unutuluşunu konu almaktadır.

Akademide çalışmalar bir komisyon tarafından yürütülmektedir. Topluluk veya kişilerin verdiği sorular incelenmekte, gerektiğinde yanıt verilmektedir.

Edebiyatçıların kurduğu bu topluluktaki akademisyen sayısı kısa bir sürede 12 den 40 a çıkmıştır. Daha sonraları akademi edebiyatçılardan kurulu bir topluluk olmaktan çıkmış ve XVIII. yy. boyunca diplomatların, hukukçuların, prenslerin, markislerin, devlet adamlarının, askerlerin, sosyologların, psikologların, doktorların katıldığı bir topluluk haline gelmiştir. XIX. yy. da romancı ve tiyatrocu üyelerin sayısı artmış ve gazetecilik te akademide temsil edilmeye başlanmıştır.

Akademi yönetmeliği, oturumlara devamlı katılımı sağlamak için, üyelerin Paris'te oturmasını şart koşturmuştur.

Seçilen bir üyenin tam anlamıyla akademi üyesi sayılması için, halka açık bir oturumda ve akademi binasında bir teşekkür konuşması yapması gerekmektedir. Halka açık yıllık toplantılar ve yeni seçilenlerin kabul törenleri dışındaki toplantılar gizli yapılmaktadır. Ünvan ve mesleklerin çokluğuna rağmen akademide tek bir bölüm vardır. Bütün bağışları kabul eden akademi bir vakıf kanalıyla bu bağışları ödül olarak dağıtmaktadır. Akademinin yönetimi üç kişilik bir yönetim kurulunun elindedir.

7. Yazıtlar ve Edebiyat Akademisi : 1663 te Colbert'in önyak olmasıyla Küçük Akademi adıyla kurulmuştur. Günümüzde akademinin 40 asil üyesi, beşi Paris'te, onu taşrada bulunan 15 yardımcı üyesi, 20 yabancı ortak üyesi ve 70 yazışma üyesi vardır.

8. İlimler Akademisi: Colbert tarafından 1663'te Kraliyet İlim Akademisi adıyla kurulmuştur. 68 üyeli akademide üyeler matematik, kimya ve tabii ilimler, sanayi alanlarında çalışmaktadırlar.

9. Manevi ve Siyasi İlimler Akademisi : Bu akademi 1795 yılında kurulmuştur. Asil üyelerinin sayısı 40 ı bulmaktadır. Bu üyelerin alanları felsefe, ahlak, politika, ekonomi, istatistik, maliye, coğrafya ve tarihtir.

10. Güzel Sanatlar Akademisi : Güzel Sanatlar Akademisi 1795 yılında kurulmuştur. Bu yıllarda yazarlar ve sanatçılar, güzel sanatlar bölümü içinde yer almıştır. 1816 yılında bölümler tekrar ayrılarak ayrı ayrı birer akademi adını almışlardır.

Güzel Sanatlar Akademisi her yıl bir toplantı yaparak sanat ödülleri dağıtmaktadır. Akademinin altı dalda çalışan 50 üyesi bulunmaktadır. Üyelerin 14 ü resim, 8 i heykel, 8 i mimarlık, 4 ü gravür, 6 sı müzik, 10 u serbest üye olarak görev yapmaktadırlar. Bunlar dışında 10 yabancı ve 50 Fransız yazışma üyesi bulunmaktadır.

11. Goncourt Akademisi : Fransız yazarı E. De Goncourt'un 1884 yılında yazdığı vasiyetname gereğince kurulan bir edebiyat derneğidir. 1896 da E. De Goncourt'un ölümünden sonra kurulan, 1902 de resmi kimliğini kazanan, 1903 te kamu yararına bir dernek sayılan akademi 10 edebiyatçıdan kurulmuştur. Akademi her yıl 5000 franklık ödül vermektedir. Goncourt ödülüne hak kazanan eserde sanat özelliği, düşünce ve biçimde yenilik eğilimleri aranmaktadır. Bu ödüller en iyi romana, en iyi hikâyeye ve en iyi düz yazıya verilmektedir.

12. Mallarme Akademisi : Fransız şairi Mallarme'nin anısını yaşatmak üzere 1937 yılında kurulmuş bir edebiyat derneğidir.

İngiltere :

1. Britanya Akademisi : Bu akademinin amacı tarihi, felsefi ve filolojik incelemeleri teşvik etmektir. İlk toplantısını 1901 yılında yapan akademinin 100 üyesi bulunmaktadır. Akademi başkanı her yıl seçilmekte olup görev yapan başkan tekrar başkan seçilebilmektedir.

2. Londra Kraliyet Akademisi : Ressam Joshua Reynolds'ın önyak olmasıyla 1768 de kurulan ve hem Güzel Sanatlar Akademisi hemde yaz okulu sayılabilecek bir birliktir. Bu akademi 30 ressam, 6 heykeltıraş, 4 mimar, 6 gravürücü ve profesörlerden meydana gelmiştir.

İspanya :

1. İspanya Kraliyet Akademisi : 1713 te Filipe V in himayesinde kurulan ve bir yıl sonra bu kral tarafından statüsü resmen kabul edilen akademinin amacı, İspanyol dilinin kelimelerini arı şekliyle saptamak ve geliştirmektir. Akademinin asli üye sayısı 36, yabancı yazışma üyesi sayısı da 30 dur.

Akademinin yayınlanmış pek çok eseri olup bunların en önemlisi Cervantes Külliyyatı ve Otoriteler Sözlüğüdür.

İsveç :

1. İsveç Akademisi : 1786 yılında Fransız Akademisi örnek alınarak Gustav III tarafından İsveç Dilini düzenli hale sokmak ve geliştirmek amacıyla kurulmuştur. Üyelerin sayısı 18 olarak saptanmıştır. İsveç Akademisi 1901 den beri Nobel Edebiyat Ödülünü vermektedir.

2. Stockholm Kraliyet İlimler Akademisi : 1739 da aralarında Carl Von Linne'nin de bulunduğu 6 bilgin tarafından kurulan akademinin 140 İsveç'li üyesi bulunmaktadır. Ayrıca 108 yabancı ortak üyesi de bulunmaktadır. Akademi Nobel Fizik ve Kimya Ödülleri vermektedir.

4. Uppsala Kraliyet İlimler Akademisi : 1710 yılında bilim adamı Erik Bemelius'un önyak olmasıyla kurulmuş ve 1728 yılında resmen tanınmıştır. Akademinin amacı, edebiyat, dil ve arkeoloji ile uğraşmaktır. 120 İsveçli ve 100 yabancı üyesi vardır.

İtalya :

1. Arcadia Akademisi : İsveç Kraliçesi Kristin'in çevresindeki yazarların 1690 yılında Roma'da kurdukları bir topluluktur. Bu topluluğun amacı, şiir sanatının incelenmesini tekrar değerlendirmektir. Akademi XVIII. yy. boyunca çağın düşün hayatına, iyimserliği dile getiren zarif ve kolay bir şiir tarzını sevdirmeye çalışmıştır. Romantizme rağmen bu akademi XIX. yy. a kadar yaşamış ve 1925 yılında Edebi ve Tarihi İncelemeler Enstitüsü haline getirilmiştir.

2. Bologna Akademisi : 1690 yılında astronomi bilgini Eustachio Manfredi tarafından kurulan bir bilim enstitüsüdür. 1711

yılında bu akademi, Bologna Üniversitesine bağlanmıştır. 1802 de Napolyon tarafından enstitü haline getirilmiş ancak 1829 yılında tekrar eski haline dönüştürülmüş ve Clemens Resim, Heykel ve Mimarlık Akademisiyle birleştirilmiştir.

3. Del Cimento Akademisi : Bu akademi 1657 yılında Floransa'da kurulmuştur. Siyasal ve Ekonomik nedenlerle 1667 de çalışmalarını durdurmuştur. Dokuz üyeden meydana gelen bu akademi, ilgi çekici fizik deneyleri yapmıştır.

4. Della Crusca Akademisi : XVI. yy. ın ikinci yarısında Floransa'da kurulan bu birlik 1582 yılından sonra büyük bir önem kazanmıştır. Akademinin amacı İtalyan Dilini arılaştırmaktır. 1612 yılında akademi tarafından bir sözlük yayınlanmıştır. Akademi 1802 yılında Floransa Akademisiyle birleşince tekrar bağımsızlığını kazanmıştır.

5. San Luca Roma Akademisi : Ortaçağda Santuca topluluğu adını taşıyan İtalyan ressamlar grubu XV. yy. da Sanatlar Üniversitesi olarak ortaya çıkmış ve bir çok ülkeden yüzlerce sanatçıyı üyeliğe kabul etmiştir. 1577 yılında Roma'da San Luca'nın himayesi altında bir Güzel Sanatlar Akademisi kurulmuştur. Akademi aynı zamanda bir sanat araştırmaları merkezi görevini de yürütmüştür. 1847 yılında görevleri, Kraliyet Güzel Sanatlar Enstitüsüne devredilmiştir.

6. Vaşaklar Milli Akademisi : 1603 yılında Kont Federico Cesi'nin kurduğu bu akademi bir çok tanınmış bilim adamı bir araya gelmiştir. Akademi, Cesi'nin ölümüyle ortadan kalkmıştır. 1745-1757 yılları arasında akademi tekrar çalışmaya başlamıştır. 1847 de Papalık Akademisi adını alan kuruluş, 1870 de Papalık İlimler Akademisi ve Kraliyet Milli Akademisi diye ikiye bölünmüştür. Bu bölünme sonunda Papalık İlimler Akademisinde matematik, fizik, tabii ilimler, Kraliyet Milli Akademisinde ise manevi ve tarihi ilimler bölümleri kalmıştır. 1944 yılında kapatılan İtalyan Akademisinin görevlerini de yüklenerek çalışmalarına devam etmiştir.

Polonya :

1. Krakovi İlimler Akademisi : 1872 de kurulmuş olan bu akademi gazların sıvı haline gelmesi konusundaki çalışmalarını ile dikkati çekmiştir. Akademi 1951 yılında kapatılmıştır.

2. Polonya İlimler Akademisi : 30 ekim 1951 tarihinde kurulan bu akademinin ilk üyeleri 1952 de atanmıştır. Akademi sosyoloji, biyoloji, matematik, ve fizik bölümleri vardır. Bu akademi Polonyadaki bilimsel araştırmaları planlamaktadır.

S.S.C.B. :

1. Sovyet İlimler Akademisi : Büyük Petro tarafından 1725 yılında kurulan Petersburg İlimler Akademisi 1917 yılında Sovyet İlimler Akademisi haline getirilmiştir. Akademinin 1917 yılında 48 üyesi bulunmaktaydı. Günümüzde akademinin 142 üyesi ve 208 yazışma üyesi bulunmaktadır.

Diğer Akademiler :

1. Uluslararası Hukuk Akademisi : 14 temmuz 1923 yılında La Haye de açılan bu akademi uluslararası yüksek öğretim kurumlarının başında yer almaktadır. 12 kişilik bir grup tarafından yönetilen akademi, her ülkeden gelen dinleyicilere, en seçkin hukukcuların derslerinden yararlanma fırsatı vermektedir. Bu çabaların amacı gerçek bir uluslararası anlayışın yaratılmasıdır.

2. İsimleri sayılabilecek diğer akademiler de şunlardır : Aquino'lu Tomaso ve Katolik Roma Akademisi, Papalık İlimler Akademisi, Papalık Roma Tarih ve Arkeoloji Akademisi, Santa Cecilia Akademisi, Teoloji Akademisi, Protestan Akademisi ve Roma Fransız Akademisi.

Türkiyede Akademilerin Kuruluşu ve Bugünkü Durumu :

İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri

İktisadi ve Ticari İlimler Akademilerinin nüvesini oluşturan «Hamidiye Ticaret Mektebi Âlisi «16 ocak 1883 yılında 4 yıl süreli olarak açılmıştır.

Okulun «İdadi» bölümünde tarih, coğrafya, fizik, kimya gibi genel kültür dersleri, «Fenni» bölümünde de ticaret matematiği, muhasebe, mal bilgisi, hukuk, iktisat gibi meslek dersleri bulunmaktaydı. 1915 yılında programlar tekrar gözden geçirilmiş ve okul «Kısmi evvel», «Kısmi Sani» olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. «Kısmi evvel» de genel ticaret bilgileri uygulamalı olarak öğretilmiş, «Kısmi Sani»de hem teorik hem de pratik öğre-

tim yapılmıştır. Daha sonra bankacılık ve sanayi bölümleri öğretme başlamıştır. 1924 yılında İktisat-Muhasebe öğretimine, 1925 yılında da sigortacılık öğretimine başlanmıştır. Aynı yıl Fransa'daki «Ecole Des Hautes Etudes Commerciales»in isminden esinlenilerek okul «Ulumu Âliyei Ticariye Mektebi» adı verilmiştir.

Okul 1938 yılında «Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu» adını alarak Ticaret Bakanlığından Milli Eğitim Bakanlığına devredilmiştir.

1959 yılında 7334 sayılı İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Yasasının çıkmasıyla; 1955 yılında kurulan Ankara İktisat ve Ticaret Okulu ile 1958 yılında kurulan Eskişehir İktisat ve Ticaret Okulu, Akademi adını almış ve bilimsel özerkliğe kavuşmuştur. Daha sonra 1967 de Adana, 1970 de Bursa, 1978 de Trabzon İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri kurulmuştur.

1971 yılında kabul edilen 1472 sayılı «Özel Yüksek Okul Öğrencilerinin Öğrenimlerine Devam Edebilmeleri İçin Açılacak Resmî Yüksek Okullar Hakkında Kanun» ile özel yüksek okullar İktisadi ve Ticari İlimler Akademilerine Bağlanınca bu kurumlar İktisadi ve Ticari Bilimlerin dışında, gazetecilik, eczacılık, diş hekimliği, mühendislik, güzel sanatlar ve benzeri alanlarda öğretim yapmaya başlamışlardır.

1980 yılı itibariyle bu akademilerde kadrolu 111 profesör, 130 doçent, 104 doktoralı, 48 doktoraşiz öğretim görevlisi, 52 doktoralı, 413 doktoraşiz asistan ve 37439 öğrenci bulunmaktadır.

Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri

1911 yılında il bayındırlık örgütlerinin fen memuru gereksinmesini karşılamak üzere kurulan «Kondüktör Mektebi Âlisi» bu akademilerin nüvesini oluşturmuştur. Bu okul Cumhuriyet Döneminde «Nafia Fen Mektebi» ne dönüştürülmüştür. Daha sonra mühendisle tekniker arasındaki teknik elemanları yetiştirmek üzere İstanbul Teknik Okulu haline getirilmiştir. 3074 Sayılı Yasa ile kurulan İstanbul Teknik Okulu, 4121 Sayılı Yasanın çıkışıyla Bayındırlık Bakanlığından alınarak Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. 7475 Sayılı Yasa ile İzmir ve Elazığ'da, 165 Sayılı Yasa ile de Zonguldakta birer teknik okul açılmıştır.

Bu teknik okullar 3 haziran 1969 yılında yürürlüğe giren 1184 sayılı «Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri Yasası ile İs-

İstanbul, İzmir, Elazığ, Zonguldak Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri, haline dönüşmüştür. 1418 Sayılı «Yeniden Açılacak Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademilerinin Kuruluş, Hazırlık ve Esasları Hakkında Kanun»un 1. maddesi Milli Eğitim Bakanına on tane Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi açma yetkisi verince, 1971 yılında Ankara, Konya, Sakarya Akademileri; 1976 yılında da Edirne, Kocaeli, Balıkesir, Kayseri, Denizli ve İsparta Akademileri açılmıştır. 1418 Sayılı Yasaya göre kurulan akademiler bilimsel yönden özerk fakat yönetim açısından Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kalmışlardır. Bu kurumların yönetim açısından da özerk hale gelmeleri yasanın geçici 1. maddesine göre bünyelerinde beş profesör veya doçent olabilmesine bağlanmıştır.

Elektrik, Elektronik, kimya, mimarlık, harita-kadastro, inşaat, makina alanlarında lisans ve yüksek lisans öğrenimi veren bu kurumlara 1472 Sayılı Yasa ile mühendislik öğrenimi veren bazı yüksek okullar da bağlanmıştır.

1980 yılı itibariyle bu kurumlarda kadrolu 83 profesör, 134 doçent, 39 doktoralı, 350 dokorasız öğretim görevlisi, 61 doktoralı, 517 dokorasız asistan ve 28504 öğrenci bulunmaktadır.

Devlet Güzel Sanatlar Akademisi :

İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, 1887 yılında «Mektebi Sanayiî Nefise-i Şâhane» adıyla Ticaret Bakanlığına bağlı olarak kurulmuştur. İlk kuruluşunda mimarlık, resim, heykel ve gravür bölümleri vardı. Kurum 1886 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır.

1969 yılında çıkarılan 1172 Sayılı Devlet Güzel Sanatlar Akademileri Yasası ile kurum özerk hale gelmiştir. 1472 sayılı yasa ile Akademiye bazı özel yüksek okullar bağlanmıştır.

1980 yılı sayılarına göre Akademiye kadrolu olarak 46 profesör, 20 doçent, 1 doktoralı, 51 dokorasız öğretim görevlisi, 4 doktoralı, 63 dokorasız asistan ve 2216 öğrenci bulunmaktadır.

Gençlik ve Spor Akademileri :

Gençlik ve Spor Akademileri, 4951 Sayılı Yasa gereğince, gençlik ve spor sorunlarını çözmek amacıyla, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasasına göre kurulmuştur.

Bu akademilerin ilki Ankarada 1974 yılında 19 Mayıs Gençlik ve Spor Akademisi adıyla öğretime başlamıştır. İkinci akademisi 1975 yılında İstanbulda Anadolu Hisarı Gençlik ve Spor Akademisi, Üçüncüsü de Manisada Manisa Gençlik ve Spor Akademisi adıyla kurulmuştur. Dört yıl süreli ve Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı olarak kurulan bu akademilerin, atletizm, mücadele sporları, kış sporları, su sporları, spor tıp bilimleri, jimnastik, spor oyunları ve yaygın eğitim-öğretim bölümleri bulunmaktadır.

1980 yılı sayılarına göre bu akademilerde kadrolu 53 öğretim görevlisi ve 1261 öğrenci bulunmaktadır.

Sosyal Hizmetler Akademisi :

Sosyal Hizmetler Akademisi 7355 sayılı yasanın 1. maddesinin h fıkrası uyarınca Ankarada kurulmuştur. Akademi lise öğrenimi üzerine 4 yıllık öğretim yapan bir eğitim ve araştırma kurumu niteliğindedir.

Akademi toplumun çeşitli kesimlerine hitap eden sosyal hizmet uzmanı ve sosyal yardımcı yetiştirmektedir.

Kurumun, 1980 yılı sayılarına göre 15 öğretim görevlisi ve 168 öğrencisi bulunmaktadır.

Türkiyede Akademilerin 2547 Sayılı Yüksek Öğretim Yasasından Sonraki Durumu :

2547 Sayılı «Yüksek Öğretim Yasası»nın Geçici 28 inci maddesinde, bu yasanın yürürlüğe girdiği tarihte mevcut olan akademi, fakülte, enstitü ve yüksek okulların durumlarının, bu yasaya göre Yüksek Öğretim Kurulunun kurulmasından sonra, bu kurulca incelenerek, bunların üniversiteye dönüştürülmeleri veya üniversitelere veya bakanlıklara bağlanmaları, üniversitelerin içinde fakülte, enstitü veya yüksek okul halinde teşekkül ettirilmeleri veya kaldırılmaları konularının saptanması öngörülmektedir. Bu hazırlıkların gerekli yasal düzenlemeler yapılmak üzere bu yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren altı ay içerisinde Milli Eğitim Bakanlığına sunulacağı ve bu kuruluşların 1982-1983 eğitim-öğretim yılında yeni hüviyetleri ile eğitim-öğretime başlamaları için gerekli önlemlerin alınacağı da sözkonusu maddede ayrıca belirtilmektedir.

2547 Sayılı Yasanın 28 inci maddesine ve 17.6.1982 tarihli ve 2680 Sayılı «Kamu Kurum ve Kuruluşlarının Kuruluş, Görev ve

Yetkilerinin Yeniden Düzenlenmesi ile İlgili Yetki Yasası»na dayalı olarak Bakanlar Kurulunca 22.6.1982 tarihinde çıkarılan «Yüksek Öğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname» ile akademilerin durumlarını da içeren yeni bir örgütlenmeye gidilmiştir.

Bu yeni düzenlemede Akademilerin bazıları yeni üniversiteler oluştururken bazı akademiler de üniversitelere fakülte olarak bağlanmışlardır. (Çizelge. 1)

İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi bazı yüksek öğretim kurumları ile birlikte Marmara Üniversitesini oluşturmuştur. Akademinin Ekonomi, İşletme, Siyasal Bilimler ve Ticari Bilimler fakülteleri birleştirilerek üniversitenin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesini, akademinin Eczacılık ve Dış Hekimliği Fakülteleri, Üniversitenin Dış Hekimliği ve Eczacılık Fakültelerini, Akademinin Gazetecilik ve Halkla Yüksek Okulu üniversitenin Basın-Yayın Yüksek Okulunu meydana getirmiştir.

Çizelge 1

«Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname»ye göre akademilerin Dönüştükleri veya bağlandıkları üniversiteler

Akademinin adı	Dönüştüğü üniversite veya bağlandığı üniversite
İstanbul İkt. Tic. İl. Ak.	Marmara Üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler, Eczacılık, Dış Hekimliği Fakülteleri ile Basın-Yayın Yüksek Okulunu oluşturmuştur.
Eskişehir İkt. Tic. İl. Ak.	Anadolu Üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler, Açıköğretim, Eczacılık, Mühendislik-Mimarlık Fakülteleri ile Kütahya İdari Bilimler ve Afyon Maliye Yüksek Okullarını oluşturmuştur.
Ankara İkt. Tic. İl. Ak.	Gazi Üniversitesinin Fen-Edebiyat, İktisadi ve İdari İlimler, Tıp, Eczacılık, Dış Hekimliği Fakülteleri ile Basın-Yayın ve Bolu İdari Bilimler Yüksek Okullarını oluşturmuştur.
Adana İkt. Tic. İl. Ak.	Çukurova Üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik-Mimarlık Fakülteleri ile Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksek Okulu ve İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesini oluşturmuştur.
Bursa İkt. Tic. İl. Ak.	Uludağ Üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesini oluşturmuştur.

DÜNYADA VE TÜRKİYEDE AKADEMİLER

Çizelge 1 - devam

Trabzon İkt. Tic. İl. Ak.	Karadeniz Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesini oluşturmuştur.
İstanbul Dev. Müh. Mim. Ak.	Yıldız Üniversitesinin Fen-Edebiyat, Mimarlık-Mühendislik Fakültelerini oluşturmuştur.
Ankara Dev. Müh. Mim. Ak.	Gazi Üniversitesi Mühendislik- Mimarlık Fakültesini oluşturmuştur.
Eskişehir Dev. Müh. Mim. Ak.	Anadolu Üniversitesinin Mühendislik-Mimarlık Fakültesini oluşturmuştur.
Konya Dev. Müh. Mim. Ak.	Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesini oluşturmuştur.
Kayseri Dev. Müh. Mim. Ak.	Erciyes Üniversitesinin Mühendislik - Mimarlık Fakültesini oluşturmuştur.
Denizli Dev. Müh. Mim. Ak.	Dokuz Eylül Üniversitesinin Denizli Mühendislik Fakültesini oluşturmuştur.
İsparta Dev. Müh. Mim. Ak.	Akdeniz Üniversitesinin İsparta Mühendislik Fakültesini oluşturmuştur.
Kocaeli Dev. Müh. Mim. Ak.	Yıldız Üniversitesinin Kocaeli Mühendislik Fakültesini oluşturmuştur.
Sakarya Dev. Müh. Mim. Ak.	İstanbul Teknik Üniversitesinin Sakarya Mühendislik Fakültesini oluşturmuştur.
Bahkesir Dev. Müh. Mim. Ak.	Uludağ Üniversitesinin Bahkesir Mühendislik Fakültesini oluşturmuştur.
Edirne Dev. Müh. Mim. Ak.	Trakya Üniversitesinin Mühendislik-Mimarlık Fakültesini oluşturmuştur.
Elazığ Dev. Müh. Mim. Ak.	Fırat Üniversitesinin Mühendislik Fakültesini oluşturmuştur.
Zonguldak Dev. Müh. Mim. Ak.	Hacettepe Üniversitesinin Zonguldak Mühendislik Fakültesini oluşturmuştur.
İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi	Mimar Sinan Üniversitesinin Mimarlık ve Güzel Sanatlar Fakültelerini oluşturmuştur.
Ankara Gençlik ve Spor Akademisi	Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesinin Beden Eğitimi Bölümüne katılmıştır.
İstanbul Gençlik ve Spor Akademisi	Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinin Beden Eğitimi Bölümüne katılmıştır.
Manisa Gençlik ve spor Akademisi	Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesinin Beden Eğitimi Bölümüne katılmıştır.
Sosyal Hizmetler Ak.	Hacettepe Üniversitesinin Sosyal Hizmetler Yüksek okulunu oluşturmuştur.

«Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname» Resmi Gazete, 17760; 20 Temmuz 1982'den hazırlandı.

Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Anadolu Üniversitesi ve Eskişehir Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi ile birleşerek Anadolu Üniversitesini oluşturmuştur. Akademinin Ekonomi ve İşletme Fakülteleri birleştirilerek üniversitenin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesini, akademinin İletişim Fakültesi, üniversitenin Açıköğretim Fakültesini, Akademinin Sağlık Bilimleri Fakültesi, üniversitesinin Eczacılık Fakültesini, Akademinin Kütahya Yönetim Bilimleri Fakültesi ile Afyon Mali Bilimler Fakültesi, üniversitesinin Kütahya İdari Bilimler ve Afyon Maliye Yüksekokullarını oluşturmuştur. Bunlar dışında akademinin Endüstri Bilimleri Fakültesi ile Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi birleşerek, üniversitenin Mühendislik-Mimarlık Fakültesini oluşturmuştur.

Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi ile bazı yüksek öğretim kurumları birleşerek Gazi Üniversitesini oluşturmuştur.

Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisinin Ekonomi, İşletme, Maliye ve Yönetim Bilimleri Fakülteleri ile Mali Bilimler ve Muhasebe Yüksekokulu, Bankacılık ve Sigortacılık yüksekokulu birleşerek, Üniversitenin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesini, Akademinin Tıp, Eczacılık ve Dış Hekimliği Fakülteleri, Üniversitenin Tıp, Eczacılık ve Dış Hekimliği Fakültelerini, Akademinin Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksekokulu ile Bolu Sevk ve İdarecilik Yüksekokulu, Üniversitenin Basın-Yayın ve Bolu İdari Bilimler Yüksekokullarını oluşturmuştur.

Adana İktisadi ve Ticari İlimler Akademisinin Ekonomi ve İşletme Fakülteleri ile Çukurova Üniversitesi İdari Bilimler Fakültesi birleşerek, Çukurova Üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesini, akademinin Mühendislik Fakültesi ile Çukurova Üniversitesi Mühendislik Fakültesi birleşerek, Çukurova Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesini, akademinin Mersin İşletmecilik ve Turizm Yüksekokulu, Çukurova Üniversitesinin Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulunu, Akademinin Malatya İktisadi ve Ticari Bilimler Yüksekokulu, İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesini oluşturmuştur.

Bursa İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Uludağ Üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesini, Trabzon İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Karadeniz Üniversitesinin İktisadi ve İdari İlimler Fakültesi oluşturmuştur.

İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi ve Kocaeli Devlet Mühendislik Akademisi Yıldız Üniversitesini oluşturmuştur. Akademinin Temel Bilimler Fakültesi, üniversitenin Fen-Edebiyat Fakültesini, akademinin İnşaat, Makina-Elektrik, Harita-Kadastro, Işık Mühendislik, Vatan Mühendislik, Galatasaray Mühendislik, Kadıköy Mühendislik ve Mimarlık Fakülteleri, üniversitenin Mühendislik Fakültesini, Kocaeli Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, üniversitenin Kocaeli Mühendislik Fakültesini, Akademinin Mimarlık Fakülteleri, üniversitenin Mimarlık Fakültesini oluşturmuştur.

Ankara Devlet Mühendislik Fakültesi, Gazi Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesini, Eskişehir Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, Anadolu Üniversitesinin Mimarlık-Mühendislik Fakültesini, Konya Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, Selçuk Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesini, Kayseri Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, Erciyes Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesini, Denizli Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, Dokuz Eylül Üniversitesinin Denizli Mühendislik Fakültesini, İsparta Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, Akdeniz Üniversitesinin İsparta Mühendislik Fakültesini, Sakarya Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, İstanbul Teknik Üniversitesinin Sakarya Mühendislik Fakültesini, Balıkesir Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, Uludağ Üniversitesinin Balıkesir Mühendislik Fakültesini, Edirne Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, Trakya Üniversitesinin Mühendislik Fakültesini, Elazığ Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, Fırat Üniversitesinin Mühendislik Fakültesini, Zonguldak Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi, Hacettepe Üniversitesinin Zonguldak Mühendislik Fakültesini oluşturmuştur.

İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi ve bazı yeni fakülteler Mimar Sinan Üniversitesini meydana getirmiştir. Akademinin Mimarlık Fakültesi ile Yapı Üretimi ve Çevre Düzenleme Fakültesi, Üniversitenin Mimarlık Fakültesini, Akademinin İstanbul, Bursa ve Ankaradaki diğer fakülteleri, Üniversitenin Güzel Sanatlar Fakültesini meydana getirmişlerdir.

Gençlik ve Spor Akademilerinden Ankaradaki, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi Bölümüyle, İstanbuldaki, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi

Bölümüyle, Manisadaki, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi Bölümüyle birleşmiştir.

Sosyal Hizmetler Akademisi, Hacettepe Üniversitesine bağlanarak Sosyal Hizmetler Yüksekokulu haline dönüşmüştür.

K A Y N A K Ç A

Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri Yasası. (1184 s.k.) Resmî Gazete: 13213; 3 Haziran 1979.

Hakan, Ayhan. Akademilerin Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi. Doktora Tezi. Ankara, 1981.

İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademisi Rehberi. İstanbul 1976, s. 13.

İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Rehberi. «Kanun ve Yönetmelikler» İstanbul 1975, s. 5.

İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri Yasası. (7334 s.k) İstanbul İTİA Rehberi. İstanbul 1976, s. 81.

Meydan Larousse. Cilt 1, s. 199.

Petit Robert (Dictionnaire de la Langue Française) Daniel Rops. Avril 1951.

Yükseköğretim Kanunu. Resmî Gazete: 17506; 6 Kasım 1981.

Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. Resmî Gazete: 17760; 20 Temmuz 1982.